

УДК 346.546

DOI: 10.31359/2411-5584-2018-34-3-119

Т. І. ШВИДКА

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри господарського права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: Raketa7770@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6152-2705>

АНТИКОНКУРЕНТНІ УЗГОДЖЕНІ ДІЇ, АБО КАРТЕЛЬНІ ЗМОВИ (НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ ТА ПРОБЛЕМИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ)

Стаття присвячена аналізу такого виду конкурентних правопорушень, як антиконкурентні узгоджені дії, або картельні змови. В статті визначено аналіз складу цього правопорушення та надана класифікація антиконкурентних узгоджених дій залежно від різних критеріїв. Цей вид правопорушення має багато недоліків як стосовно законодавчого закріплення, так і практичного застосування відповідальності до порушників, процесуальних моментів виявлення та доказування існування змов.

Ключові слова: економічна конкуренція; антиконкурентні узгоджені дії; картелі; змови; конкурентні правопорушення.

Постановка проблеми. Для того щоб розібратися з практичними питаннями притягнення до відповідальності та застосування санкцій до правопорушників за антиконкурентні узгоджені дії, необхідно зрозуміти сутність цього правопорушення та зробити аналіз, визначивши складові (об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт, суб'єктивну сторону). Це надасть можливість більш детального аналізу цього виду правопорушення та запровадження механізмів виявлення, доказування та притягнення до відповідальності, поряд із запровадженням алгоритму розрахунку штрафів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами правопорушень у сфері економічної конкуренції, зокрема картельними змовами, займалися

З. Борисенко [1], С. Валітов [2], Д. Задихайло [3], Т. Удалов [4], Г. Рябцев [5], К. Смирнова [6], О. Вознюк [7] та інші науковці. Але питання розроблення механізму боротьби та виявлення картелів, а також розробки методики притягнення правопорушників до відповідальності потребує модернізації та вдосконалення як з наукової точки зору, так і з точки зору практичного застосування.

Формулювання цілей. Метою статті є розгляд теоретичних та практичних аспектів виявлення та доказування, а також застосування відповідальності за антиконкурентні узгоджені дії. Завданням є аналіз цього виду правопорушення, виявлення основних складових та розроблення алгоритму притягнення до відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Подолання конкурентних правопорушень, забезпечення стимулювання та розвитку конкуренції є одним із завдань антимонополюльно-конкурентної політики держави, яку Господарський кодекс України визначає однією з основних напрямів економічної політики держави [8]. Завданням Антимонополюльного комітету України є виявлення і припинення правопорушень конкурентного законодавства, поряд із забезпеченням захисту конкуренції в країні [9].

Конкурентне законодавство майже всіх країн світу має спільну мету – захист процесу конкуренції в інтересах населення та економіки в цілому. У центрі уваги більшості антимонополюльних законів знаходяться три сфери застосування – угоди між підприємствами, зловживання домінуючим становищем та злиття і поглинання [7]. Конкурентне законодавство України передбачає певний масив нормативно-правових актів, які регулюють конкурентні правопорушення та умови поведінки суб'єктів господарювання. Але закріплених правил конкурентної поведінки та визначень добросовісної конкуренції немає. Система формується казуїстичним шляхом, відштовхуючись не від позитивних правил конкурентної боротьби і поведінки, а від емпіричного розуміння негативних наслідків у цій сфері, і на цій підставі формування складів правопорушень. Правоохоронна функція господарського права є невід'ємною частиною правового господарського порядку [3, с. 30]. Актуальність удосконалення системи боротьби з картельними змовами і механізму притягнення до відповідальності за порушення конкурентного законодавства очевидна.

На жаль, регулювання конкуренції, особливо в умовах глобалізації, потребує модернізації та перегляду на законодавчому рівні. Напевно, що законодавством має бути передбачений перелік основних правопорушень, але цей перелік повинен відновлюватися з часом, та передбачати особливості економічної ситуації, кон'юнктури ринку тощо.

Ця стаття присвячена більш детальному аналізу такого правопорушення, як антиконкурентні узгоджені дії та механізму притягнення до відповідаль-

ності за них. У світовій літературі часто зустрічається поняття «картельні змови», або «картелі», що вважаються одним із найнебезпечніших правопорушень конкурентного законодавства.

Регулювання картельних змов у США закріплено в розд. 1 Закону Шермана [10], що передбачає заборону «будь-яких угод у формі тресту чи в іншій формі, або змову з метою обмеження торгівлі чи комерційної діяльності серед кількох штатів або з іноземними державами». Такі угоди визнаються незаконними. Законодавством США навіть передбачена кримінальна відповідальність за картельні змови, так само як і законодавством Ізраїлю та Канади [11].

Регулювання картельних змов відбувається і на рівні Європейського Союзу, де вони визначаються як антиконкурентні узгодження у підприємницькій діяльності, що перешкоджають розвитку внутрішнього ринку. Такі угоди визнаються незаконними, та за них передбачена адміністративна відповідальність у вигляді штрафу [6, с. 140].

Зокрема Договір про функціонування ЄС (ст. 101) передбачає заборону узгоджень між суб'єктами господарювання, які можуть завдати значної шкоди на ринку країн-учасниць та визначені як «несумісні з внутрішнім ринком». Ключовою ознакою таких узгоджень є порушення правил добросовісної конкуренції. Стаття визначає різні спрямування картелів, визначені у пунктах 101 статті Договору, зокрема: а) пряме або непряме встановлення закупівельних або кінцевих цін чи інших умов торгівлі. Це може стосуватися як встановлення мінімальних цін або не виправдане завищення цін, скасування бонусних програм, акцій, знижок тощо; б) обмеження випуску, виробництва або продажу, що може супроводжуватися зростанням цін; с) розділ ринків чи джерел постачання; d) застосування неоднакових умов у еквівалентних операціях з іншими контрагентами, що ставить тих у не вигідне становище; е) укладення контрактів з умовою прийняття додаткових зобов'язань [12].

У деяких країнах-членах ЄС передбачена відповідальність за більш конкретні прояви картельних змов. Наприклад, у Німеччині ст. 298 Кримінального кодексу передбачена відповідальність за змову двох і більше учасників торгів, що призвела до заздалегідь обумовленої змови стосовно переможця [13].

Узгодженим діям у Законі України «Про захист економічної конкуренції» присвячені статті 5–11, 50 і 52 [14]. За антиконкурентні узгоджені дії передбачена адміністративна відповідальність у вигляді штрафу, максимальну межу якого встановлено у десятивідсотковому розмірі від доходу підприємства. Але необхідно звернути увагу на те, що Законом передбачено лише максимальний розмір штрафу, при цьому алгоритму розрахунку суми штрафу не визначено. Звернувшись до практики, можна помітити призначення різного розміру штрафу за аналогічні правопорушення. Більш того, знайти приклади наклад-

дення максимального штрафу на учасників картелю дуже складно. Частіш за все штраф накладається у розмірі від 5% до 1%. Ураховуючи рівень чорної бухгалтерії та тіншової економіки, частіш за все відсотковий розмір штрафу не здається підприємству величезною сумою, що породжує рівень зростання антиконкурентних змов між підприємствами.

Для правильної кваліфікації правопорушення необхідно встановити його склад, що складається із сукупності об'єктивних і суб'єктивних ознак, які і будуть підставою для застосування відповідальності. Складом будь-якого правопорушення є об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона. Відповідно до теорії права, об'єкт правопорушення – це суспільні відносини, на які посягає правопорушення. У цьому випадку шкода заподіюється суспільним відносинам, які складаються в сфері господарської діяльності на основі ринкових відносин і охороняються державою в інтересах усього суспільства. Т. Удалов визначає об'єктом конкурентних правопорушень суспільно-економічні відносини, що виникають при функціонуванні осіб на ринку [4]. У цьому випадку йдеться про родовий об'єкт для конкурентних правопорушень, такий як економічна конкуренція, права та охоронювані законом інтереси суб'єктів господарювання і споживачів.

Далі необхідно виділити об'єктивну сторону правопорушення. Об'єктивна сторона будь-якого правопорушення – це зовнішній акт, який полягає в посяганні на об'єкт, що охороняється нормами права, і завдає йому шкоди, створює загрозу заподіяння шкоди. Вона складається з діяння, суспільно небезпечних наслідків і причинно-наслідкового зв'язку [15]. У нашому випадку це є недобросовісна взаємодія суб'єктів у формі змови. Вона може передбачати спільність діяння, направленість та домовленість. Стаття 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» визначає антиконкурентні узгоджені як дії, що призвели чи можуть призвести до усунення, спотворення чи обмеження конкуренції [14], а, отже, наслідки не мають значення для призначення відповідальності і важливим залишається лише встановлення факту змови. Також необхідно звернути увагу, що цей вид правопорушення передбачає лише активну поведінку – дію, змова у формі бездіяльності відбутися не може. Інше питання – доказати факт змови! Також автор наголошує на тому, що при визначенні розміру штрафу важливо враховувати наслідки, до яких призвело це правопорушення, та тривалість узгодженої поведінки суб'єктів. Усі ці фактори повинні впливати на визначення та розрахунок суми штрафу.

Визначаючи суб'єкт антиконкурентних узгоджених дій, необхідно звернути увагу на його особливість. Ці правопорушення завжди вчиняються групою осіб, та штраф призначається не одному учаснику змови, а всім. Проте існують випадки звільнення від відповідальності або пом'якшення.

Суб'єктивна сторона передбачає наявність мети, мотиву й вини. Загальною метою є усунення чи обмеження конкуренції, при цьому суб'єкт правопорушення може переслідувати власну мету, незаконне збагачення через координацію поведінки, що призводить до завищення чи заниження цін, обмеження чи недопущення до вступу на ринок інших суб'єктів тощо. Картель може бути у формі явної і мовчазної змови, що може слугувати прямим чи непрямим умислом. Але наслідки будуть виражатися у завданні шкоди економіці чи споживачам. Мотивом створення картелю є бажання зростання прибутку.

Поряд з аналізом складу правопорушення необхідно розглянути класифікацію антиконкурентних узгоджених дій, яка може бути зроблена залежно від різних критеріїв. Змови, або угоди, можуть бути формальні і неформальні, письмові або усні, таємні або явні. В літературі зустрічається таке поняття, як «джентельменські угоди», яке передбачає таємне неформальне узгодження поведінки суб'єктів господарювання. Предметом такої угоди можуть бути ціни, квоти, сфери впливу, замовлення тощо. Виявлення таких угод є найскладнішим завданням, бо частіш за все доказів існування такої угоди дуже складно знайти, а тим паче довести факт існування узгодженої поведінки.

Певна класифікація передбачена у Розпорядженні Антимонопольного комітету України «Про затвердження типових вимог до узгоджених дій суб'єктів господарювання» [16]. За цим нормативно-правовим актом узгоджені дії поділялися на вертикальні, горизонтальні, конгломератні та змішані. Розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12.10.2017 [15] було виключено пункт про вертикальні узгоджені дії, а, отже, зараз за українським законодавством мають місце лише такі види узгоджених дій, як горизонтальні, конгломератні і змішані, які в певних випадках, передбачених цим розпорядженням, можуть бути дозволені.

Залежно від бажаного результату С. Валітов виділяє узгоджені дії, спрямовані на встановлення цін на свої товари та проти конкурентів. Також науковець надає поняття рівноцінних узгоджених дій, що мають однакову ціль і вчиняються однаковим способом, при цьому в них беруть участь різні суб'єкти господарювання [2].

Залежно від кінцевої мети З. Борисенко вирізняє прямі й непрямі угоди. При непрямих узгодженнях обмеження конкуренції не є метою, а лише засобом досягнення цілі [1].

За масштабністю картелі, або антиконкурентні узгоджені дії, можна поділити на національні і міжнародні. Зрозуміло, що міжнародні картелі є більш небезпечними, і процес доказування їх існування є складним і довготривалим. Яскравим прикладом може слугувати розкриття та призначення штрафу Єврокомісією на суму 2,93 млрд євро виробникам вантажних автомобілів. Картельна змова виробників вантажівок MAN, Volvo/Renault, Daimler, Iveco, DAF

проіснувала майже 14 років до моменту його розкриття. Змова стосувалася маніпулювання цінами виробниками та затягування строків упровадження нових технологій із захисту навколишнього середовища [17].

Розглянемо картельні змови на прикладі ринку нафтопродуктів. Активна політика приватизації 90-х – початку 2000-х рр. призвела до появи вертикально-інтегрованих нафтових компаній (ВІНК), діяльність яких поширилася з окремих регіонів до території всієї України. Об'єднані під одним брендом автозаправні станції продовжували вважатися незалежними, а ринки, на яких вони діяли, – конкурентними [5]. Але конкуренція була лише фіктивна. Все це призвело до появи стійких картелів, на які Антимонопольним комітетом періодично накладаються штрафи, проте існування картелю продовжувало своє існування. Так, першим розкриттям змови на ринку нафтопродуктів була справа 2000–2001 рр. У 2010–2011 рр. було розкрито картельну змову стосовно одночасного підвищення ціни на бензин А-95 та дизельного пального майже на 13%. Учасники цього картелю компанії ТНК, Золотий Гепард, Лукойл, ОККО, WOG, Shell, Formula були оштрафовані Антимонопольним комітетом за антиконкурентні узгоджені дії. У 2016 р. знову було розкрито існування змови на ринку світлих нафтопродуктів і накладено штраф на учасників картелю, зокрема компанії Золотий екватор, WOG Рітейл, ОККО нафтопродукт, Альянс Холдинг, Сокар, Параллель та Лукойл-Україна [18].

Для подолання картелів, зокрема на ринку нафтопродуктів, необхідно звернути увагу на досвід розвинених країн світу, насамперед США в цій сфері. Наприкінці XIX ст. у США компанія «Стандарт Ойл» займала майже 95% на ринку нафтопродуктів. Завдяки вдалій антимонопольній політиці, впровадженню ефективних механізмів, потужному інституційно-правовому підґрунтю ринок нафтопродуктів позбувся характерних ознак монополізації. З 1972 по 2000 р. сумарна потужність нафтопереробних заводів у США знизилась до 32% світового рівня, при цьому країна залишається найбільшим у світі виробником і споживачем нафтопродуктів [19]. Таким чином, досвід антимонопольного регулювання ринку нафтопродуктів США засвідчує необхідність адаптації в Україні найбільш дієвих засобів антимонопольного впливу на діяльність його учасників.

Виникають труднощі не тільки стосовно розкриття картелів, але й стосовно притягнення до відповідальності. Складним завданням для антимонопольних органів є доказова база стосовно існування картелю. Рідко можна знайти письмові докази, підкріплені печатками підприємців – учасників картелю. Частіш за все ці змови завуальовані та пильно конфіденційні – без будь-якої прямої комунікації між учасниками.

Отже, важливим аспектом є розробка методології виявлення і доказування існування картельних змов. У питанні виявлення значну роль відіграють до-

кази, і що саме може бути належним доказом. Однією із проблем виявлення картелів є відсутність достатньо врегульованої процедури виявлення змови. Іноді, маючи певну впевненість в існуванні картелю, Антимонопольний комітет України стикається з проблемою неможливості довести цей факт.

У деяких країнах за картельні змови передбачена навіть кримінальна відповідальність. Але частіш за все відповідальність за змови накладається у вигляді штрафу у відсотковому відношенні до доходу. Іноді штрафи можуть досягати мільйонних і навіть мільярдних сум, і при цьому існування змов, на жаль, не рідкісне явище. Важливим недоліком є складність притягнення до відповідальності порушників та процесуальні моменти виявлення і доказування картельних змов.

Як уже зазначалося, за картельні змови найчастіше передбачена адміністративна відповідальність у вигляді штрафу, зокрема в Україні та країнах Євросоюзу. Розмір штрафу повинен нести в собі превентивну функцію як механізм залякування інших суб'єктів. Розмір штрафів сягає досить великих розмірів, урахуваючи той факт, що сума відраховується від доходу того чи іншого підприємства. Для полегшення процедури розкриття картелів і притягнення до відповідальності в Європейському Союзі та США було запроваджено систему «Leniency», що передбачає поблажливе ставлення до порушника, який зізнався в участі у картелі. Українським законодавством також передбачено пом'якшувальні обставини до учасників картелю. Зокрема, ч. 5 ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» передбачено звільнення учасника антиконкурентних узгоджених дій за умови повідомлення антимонопольним органам інформації про картель, яка має суттєве значення [14].

Як зазначає О. Вознюк, ця програма може мати ефективний результат, лише якщо запровадити програму поблажливості, яка забезпечить пом'якшення покарання не тільки першій особі, що повідомила про участь у картелі, але й іншим учасникам, які нададуть достатні докази. Наприклад, друга особа, яка надала докази, може мати знижку на штраф до 50%, третя – 30%, всі наступні – 20% тощо [7]. Це буде стимулом іншим учасникам надати додаткові докази в обмін на зменшення штрафів.

Антимонопольний комітет, хоча і має досить великі повноваження, але іноді для розкриття та виявлення доказової бази картелів не вистачає фізичної і технічної можливості. При розслідуванні картелів у США до справи залучають також інші органи і відомства: слідчі, прокуратура, ФБР, військова розвідка (прослуховування, стеження) тощо. Це надає набагато більше можливості вдалого розкриття картелів.

Висновки. 1. Боротьба з антиконкурентними узгодженими діями є одним із пріоритетних завдань не тільки Антимонопольного комітету України, але

й антимонопольних органів Європейського Союзу і США. Але проблема ефективного регулювання цього питання в рамках міжнародного масштабу потребує приділення значної уваги та модернізації в напрямі інтернаціоналізації нормативно-правових актів.

2. Особливо небезпечними ці правопорушення є, коли змова має характер міжнародності, масштабності та довготривалості. Всі ці ознаки повинні бути враховані при визначенні відповідальності.

3. Основна функція відповідальності за антиконкурентні узгоджені дії, які в міжнародно-правовому аспекті мають назву «картельні змови», є попереджувальна. Законодавством майже всіх країн світу передбачені суворі санкції у розмірі адміністративного штрафу (здебільшого країни Європи), та кримінальної відповідальності (США, Канада, Ізраїль). Великі розміри штрафу мають основною метою – превентивний механізм та попередження створення картельних змов.

4. На жаль, механізм визначення розміру штрафу в Україні не має чіткого алгоритму, законодавством встановлена лише максимальна межа суми штрафу, що дає Антимонопольному комітету можливість на свій розсуд призначати різний розмір штрафних санкцій до правопорушників за типові правопорушення.

5. Для розроблення механізму визначення відповідальності та запропонування алгоритму розрахунку суми штрафів автор пропонує приділити увагу визначенню складу цього правопорушення як підставу для притягнення до відповідальності.

6. Справжньою проблемою є практичний аспект притягнення до відповідальності правопорушників. На практиці існує низка прикладів стійких картелів, учасники яких неодноразово сплачували штрафи, не припиняючи існування картелю. Основа цієї проблеми лежить у недостатній ефективності системи запобіжних заходів, які зводяться найчастіше до простого грошового штрафу.

7. Важливим завданням антимонопольних органів є їх вдала співпраця з правоохоронними органами та іншими державними органами. Не менш позитивним моментом у боротьбі із правопорушеннями у конкурентній сфері стане запозичення з іноземного досвіду розвинених країн механізмів розслідування картелів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко З. М. Розслідування картельних змов в Україні. *Правничий вісник Університету економіки та права «КРОК»*. 2009. Вип. 2. С. 19–26. URL: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/3287/%C7> (дата звернення: 28.05.2018).
2. Валітов С. С. Конкурентне право України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 432 с.
3. Задихайло Д. В. Господарсько-правове забезпечення економічної політики держави: монографія. Харків: Юрайт, 2012. 456 с.

4. Удалов Т. Г. Конкурентне право: навч. посіб. Київ: Школа, 2004. 496 с.
5. Рябцев Г. Л. Моделювання ринку нафтопродуктів України для формування державної політики його розвитку. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 1. С. 115–121.
6. Смирнова К. Правове регулювання конкуренції в Європейському Союзі: теорія і практика: монографія. 2-ге вид. Одеса: Фенікс, 2017. 490 с.
7. Вознюк О. Процедура Settlement застосовується лише у справах про картелі. *Юридична газета*. 2016. 31 серпня. URL: <http://jur-gazeta.com/interview/-procedura-settlement-zastosovuetsya-lishe-u-spravah-pro-karteli.html> (дата звернення: 28.05.2018).
8. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18–22. Ст. 144.
9. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 р. № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472.
10. Sherman Antitrust Act, United States. 1980. URL: http://www.linfo.org/sherman_txt.html (дата звернення: 28.05.2018).
11. Комплексне порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України законодавству ЄС щодо протидії картельним змовам. URL: <https://voxukraine.org/uk/competition-law-and-policy-in-the-united> (дата звернення: 28.05.2018).
12. Consolidated version of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Official Journal of the European Union C 326. 2012. 26 жовтня. P. 00001–0390. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> (дата звернення: 28.05.2018).
13. Strafgesetzbuch. 15.05.1871. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt.pdf> (дата звернення: 28.05.2018).
14. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64.
15. Зміни до Типових вимог до узгоджених дій суб'єктів господарювання для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на узгоджені дії суб'єктів господарювання: затв. розпорядж. Антимонопол. ком. України від 12.10.2017. № 10-рп. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-17> (дата звернення: 28.05.2018).
16. Типові вимоги до узгоджених дій суб'єктів господарювання для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на узгоджені дії суб'єктів господарювання: затв. розпорядж. Антимонопол. ком. України від 12 лют. 2002 р. № 27-р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 11. Ст. 543.
17. Європейських виробників вантажівок оштрафували за картельну змову. *Інформаційно-аналітична група Auto-consulting*. Випуск від 27.09.2017. URL: <http://www.autoconsulting.com.ua/article.php?sid=39770> (дата звернення: 28.05.2018).
18. Про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та накладання штрафу: Рішення АМКУ від 26 жовтня 2016 р. № 480-р. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=131325&schema=main> (дата звернення: 28.05.2018).

19. Гавриш О. Світовий ринок нафти після вересневого терору. *Дзеркало тижня*. 2001. Вип. №44. 9 листоп.–16 листоп. URL: https://dt.ua/ECONOMICS/svitoviy_rinok_nafti_pislya_veresneвого_teroru.html (дата звернення: 28.05.2018).

REFERENCES

1. Borysenko, Z. M. (2009). Rozsliduvannia kartelnykh zmov v Ukraini [Investigation of cartel conspiracies in Ukraine]. *Pravnychy visnyk Universytetu ekonomiky ta prava «KROK» – Legal Bulletin of the University of Economics and Law «KROK»*, 2, 19–26. Retrieved from <http://pravoznavec.com.ua/period/article/3287/%C7> [in Ukrainian].
2. Valitov, S. S. (2006). *Konkurentne pravo Ukrainy. Navchalnyi posibnyk [Competition Law of Ukraine. Tutorial]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
3. Zadykhailo, D. V. (2012). *Hospodarsko-pravove zabezpechennia ekonomichnoi polityky derzhavy [Economic and legal support of the state economic policy]*. Kharkiv: Yurait [in Ukrainian].
4. Udalov, T. H. (2004). *Konkurentne pravo. Navchalnyi posibnyk [Competition Law. Tutorial]*. Kyiv: Shkola [in Ukrainian].
5. Riabtsev, H. L. (2013). Modeliuvannia rynku naftoproduktiv Ukrainy dlia formuvannia derzhavnoi polityky yoho rozvytku [Modeling of the Ukrainian petroleum market for the formation of a state policy for its development]. *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka – Public Administration: Theory and Practice*, 1, 115–121 [in Ukrainian].
6. Smyrnova, K. (2017). *Pravove rehuliuвання konkurentsii v Yevropeiskomu Soiuzi: teoriia i praktyka [Legal regulation of competition in the European Union: theory and practice]*. (2nd ed.). Odesa: Feniks [in Ukrainian].
7. Vozniuk, O. (2016, September 31). Protsedura Settlement zastosovuietsia lyshe u spravakh pro karteli [The Settlement procedure applies only to cartel cases]. *Yurydychna hazeta – Legal newspaper*. Retrieved from <http://jur-gazeta.com/interview/-procedura-settlement-zastosovuetsya-lyshe-u-spravah-pro-karteli.html> [in Ukrainian].
8. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003. 436 – IV. (2003) [The Commercial Code of Ukraine. Law of Ukraine dated January 16, 2003]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 18–22, art. 144 [in Ukrainian].
9. Pro Antymonopolnyi komitet Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 26.11.1993. 3659-KhII. (1993). [On Antimonopoly Committee of Ukraine. Law of Ukraine dated November 26, 1993]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 50, art. 472 [in Ukrainian].
10. *The Sherman Antitrust Act* (1890). Retrieved May 28, 2018, from http://www.linco.org/sherman_txt.html.
11. *Kompleksne porivnialno-pravove doslidzhennia vidpovidnosti zakonodavstva Ukrainy zakonodavstvu YeS shchodo protydii kartelnym zmovam [Comprehensive comparative legal study on the compliance of Ukrainian legislation with EU anti-cartel laws]*. (n.d.). Retrieved May 28, 2018, from <https://voxukraine.org/uk/competition-law-and-policy-in-the-united> [in Ukrainian].
12. Consolidated version of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union (2012, October 26). *Official Journal of the European Union*,

- C 326, 0001–0390. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.
13. *Strafgesetzbuch, 15.05.1871.* (1871). [*Criminal Code dated May 15, 1871*]. Retrieved August 22, 2018, from <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt.pdf> [in German].
  14. Pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii: Zakon Ukrainy vid 11.01.2001. 2210 – III. (2001). [On the protection of economic competition. Law of Ukraine dated January 11, 2001]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine, 12*, art. 64 [in Ukrainian].
  15. *Zminy do Typovykh vymoh do uzgodzhenykh dii subiektiv hospodariuvannia dlia zahalnoho zvilnennia vid poperednoho oderzhannia dozvolu orhaniv Antymonopolnoho komitetu Ukrainy na uzgodzheni dii subiektiv hospodariuvannia: rozporiadzh. Antymonopol. kom. Ukrainy vid 12.10.2017. 10-rp. (2017).* [*Changes to Typical Requirements for Agreed Actions by Business Entities for the General Exemption from the Preliminary Acceptance of the Permits of the Antimonopoly Committee of Ukraine for Agreed Actions by Business Entities. Order of Antimonopoly Committee of Ukraine dated October 12, 2017*]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-17> [in Ukrainian].
  16. *Typovi vymohy do uzgodzhenykh dii subiektiv hospodariuvannia dlia zahalnoho zvilnennia vid poperednoho oderzhannia dozvolu orhaniv Antymonopolnoho komitetu Ukrainy na uzgodzheni dii subiektiv hospodariuvannia: rozporiadzh. Antymonopol. kom. Ukrainy vid 12.02.2002. 27 – r. (2002).* [Typical requirements for concerted actions of business entities for the general exemption from the prior obtaining of the permission of the bodies of the Antimonopoly Committee of Ukraine for concerted actions of business entities. Order of Antimonopoly Committee of Ukraine dated February 12, 2002]. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine, 11*, art. 543 [in Ukrainian].
  17. *Yevropeiskykh vyrobnykiv vantazhivok oshtrafuvaly za kartelnu zmovu* [European truck manufacturers were fined for a cartel plot]. (2017, September 27). *Informatsiino-analitychna hrupa Auto-consulting – Information-analytical group Auto-consulting*. Retrieved from <http://www.autoconsulting.com.ua/article.php?sid=39770> [in Ukrainian].
  18. *Pro porushennia zakonodavstva pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii ta nakladannia shtrafu: Rishennia AMKU vid 26.10.2016. 480-r. (2016).* [*Violation of the legislation on the protection of economic competition and imposing a fine. Decision of Antimonopoly Committee of Ukraine dated October 26, 2016*]. Retrieved from <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=131325&schema=main> [in Ukrainian].
  19. Havrysh, O. (2001, November 9–16). *Svitovyi rynek nafty pislia veresnevoho teroru* [The world oil market after the September terror]. *Dzerkalo tyzhnia – Mirror of the week, 44*. Retrieved from https://dt.ua/ECONOMICS/svitoviy_rinok_nafti_pislya_veresnevoغو_teroru.html [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.05.2018

Стаття пройшла рецензування 06.09.2018

Стаття рекомендована до опублікування 15.09.2018

Т. И. ШВЫДКАЯ

кандидат юридических наук, ассистент кафедры хозяйственного права Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков

**АНТИКОНКУРЕНТНЫЕ СОГЛАСОВАННЫЕ ДЕЙСТВИЯ,
ИЛИ КАРТЕЛЬНЫЕ СГОВОРЫ (ОПАСНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ
И ПРОБЛЕМЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ К ОТВЕТСТВЕННОСТИ)**

Статья посвящена анализу такого вида конкурентных правонарушений, как антиконкурентные согласованные действия, или картельные сговоры. В статье определено анализ состава данного правонарушения и предоставлена классификация антиконкурентных согласованных действий в зависимости от различных критериев. Этот вид правонарушения имеет много недостатков как относительно законодательного закрепления, так и практического применения ответственности к нарушителям, процессуальных моментов выявления и доказывания существования заговоров.

Ключевые слова: экономическая конкуренция; антиконкурентные согласованные действия; картели; сговоры; конкурентные правонарушения.

T. I. SHVYDKA

PhD (Legal Sciences), assistant lecturer of the Economic Law Department of Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv

**ANTI-COMPETITIVE CONCERTED ACTIONS OR CARTEL
CONSPIRACIES (DANGEROUS CONSEQUENCES AND PROBLEMS
OF PROSECUTION)**

Problem setting. In order to deal with the practical issues of prosecution and applying sanctions to offenders for anti-competitive concerted actions, it is necessary to understand the nature of this offense and to do an analysis with identifying the components (object, objective side, subject, subjective side). It will provide an opportunity for a detailed analysis of this offense and implementation of mechanisms for identifying, proving and prosecution alongside with the introduction of the algorithm for calculating fines.

Resent research and publications analysis. The problems of offense in the field of economic competition, in particular cartel conspiracies are studied by Z. Borysenko, S. Valitov, T. Udalov, H. Riabtsev, K. Smyrnova, and other scientists. But the question of the elaboration of a mechanism for combating and detection cartels, and the development of a methodology for bringing offenders to justice requires modernization and improvement.

Paper objective. The purpose of the article is to consider the theoretical and practical aspects of identify, prove, and application of responsibility for anti-competitive concerted actions. The task is to analyze this type of offense, identify the main components and develop an algorithm for prosecution.

Paper main body. The tasks of anti-trust and competition policy of the state are protection of economic competition and prevention of competitive offenses implemented by the antitrust authorities. The legislation of Ukraine provides a list of offenses in the protection of economic competition, one of which is anti-competitive concerted actions. The concept of cartel conspiracies, or cartels, is often found in foreign literature.

The element of an offense is the basis for the application of responsibility. The object of anticompetitive concerted actions is socio-economic relations arising from the operation of the market. The objective side is the unfair interaction of actors in conspiracy form. It can also include a common action, direction, and agreement. The subjective side implies a purpose, motive and guilty. The general purpose is to eliminate or restrict competition. The cartel may exist in the form of an express or tacit collusion with a direct or indirect intent. The motive for creating a cartel is the desire to increase profits.

Anti-competitive concerted actions can be classified according to different criteria. Conspiracy can be formal and informal, written or oral, secret or explicit; horizontal and vertical; conglomerate and mixed; national and international.

Conclusions of the research. Combating anti-competitive concerted actions are one of the priority tasks not only for the Antimonopoly Committee of Ukraine, but also for the antimonopoly bodies of the European Union and the United States of America. Severe sanctions in the form of administrative and criminal liability are provided by the legislation of many countries around the world.

The main function of responsibility for cartel conspiracies is a warning. Unfortunately, the mechanism for determining of the amount of fines in Ukraine does not have a clear algorithm; the law sets only the maximum limit of the fine.

The Antimonopoly Committee has the ability to define different size of penalties to offenders for the same offenses.

An important task for the anti-trust authorities is their successful cooperation with law enforcement agencies and other state bodies.

Short Abstract for the article

Abstract. The article is devoted to the analysis of such type of competitive offenses as anti-competitive concerted actions, or cartel conspiracies. The author of the article analyzes the composition of this offense and provides the classification of anti-competitive concerted actions depending on various criteria. This type of offense has many shortcomings concerning legislative provisions and practical application of sanctions to violators, procedural moments of revealing and proving the existence of conspiracies.

Key words: economic competition; anti-competitive concerted actions; cartels; conspiracies; competitive offenses.

Article details:

Received: 30 May 2018

Revised: 06 September 2018

Accepted: 15 September 2018